

Prijedlozi kod i pri u hrvatskom jeziku

Pralija, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:940734>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Diplomski studij hrvatskog jezika i književnosti

Iva Pralija
Prijedlozi *kod* i *pri* u hrvatskom jeziku
Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Maja Glušac

Osijek, 2022.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Diplomski studij hrvatskog jezika i književnosti

Iva Pralija

Prijedlozi *kod* i *pri* u hrvatskom jeziku

Diplomski rad

Područje humanističkih znanosti, polje filologija, grana kroatistika

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Maja Glušac

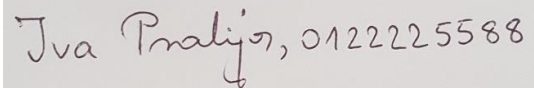
Osijek, 2022.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 23. kolovoza 2022.

ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

U ovom radu riječ je o prijedlozima, a osobito o značenju i uporabi prijedloga *kod* i *pri* u hrvatskom jeziku. U prvom dijelu rada dan je prikaz definicija, značenja i podjele prijedloga, a opis se temelji na gramatikama, rječnicima i savjetnicima hrvatskog jezika. U središnjem dijelu rada detaljnije su predstavljeni prijedlozi *kod* i *pri*, opisani su padeži uz koje dolaze, njihova značenja i situacije u kojima se upotrebljavaju. Objašnjena je i uporaba prijedloga *kod* u vremenskom/prenesenom značenju iako ga neke gramatike ne priznaju. Na kraju rada provedena je anketa o uporabi prijedloga *kod* i *pri* u suvremenom hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: prijedlozi, prijedlog *kod*, prijedlog *pri*, značenja prijedloga *kod*, značenja prijedloga *pri*

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Prijedlozi u hrvatskom jeziku	7
2.1. Prijedložni izraz.....	8
2.2. Razlika između prijedloga i priloga	9
2.3. Prijedlozi zajedno	9
2.4. Podjela prijedloga.....	10
3. Prijedlozi <i>kod</i> i <i>pri</i> u hrvatskom jeziku	12
3.1. Genitiv i prijedlog <i>kod</i>	12
3.2. Lokativ i prijedlog <i>pri</i>	12
3.2.1. Prijedlog <i>pri</i> u frazama	13
3.3. Značenja prijedloga	14
3.3.1. Dimenzionalna značenja prijedloga <i>kod</i> i <i>pri</i>	15
3.3.2. Nedimenzionalna značenja prijedloga.....	24
4. Uporaba prijedloga <i>kod</i> i <i>pri</i> u hrvatskom jeziku	27
5. Zaključak	36
6. Literatura	38

1. Uvod

U ovom je radu riječ o prijedlozima u hrvatskom jeziku s naglaskom na značenje i uporabu prijedloga *kod* i *pri*. Rad je temeljen na suvremenim gramatikama hrvatskog jezika, jezičnim savjetnicima, rječnicima hrvatskog jezika i znanstvenim radovima. U radu je najprije riječ općenito o prijedlozima u hrvatskom jeziku, odnosno istraženo je kako su definirani, opisani i podijeljeni u gramatikama hrvatskog jezika. Govori se i o prijedložnom izrazu, razlici između prijedloga i priloga i o tome mogu li se prijedlozi koristiti zajedno.

Središnji je dio rada opis značenja i uporabe prijedloga *kod* i *pri*. U tom dijelu prvo je ukratko opisan padež genitiv, a zatim i konstrukcija prijedloga *kod* s genitivom. Najveći broj padeža slaže se uz genitiv, među brojnim nalazi se i prijedlog *kod*, a prijedlog *kod* uz genitiv označava odnos među predmetima kad je riječ o blizini.

Nakon toga opisan je padež lokativ te konstrukcija prijedloga *pri* s lokativom. Lokativ je padež koji uza se uvijek ima prijedlog, a prijedlog *pri* slaže se samo s lokativom.

U nastavku se detaljnije opisuju značenja prijedloga *kod* i *pri*. Značenja su podijeljena na dimenzionalna i nedimenzionalna, dimenzionalna upućuju na neku od dimenzija kao što su prostor ili vrijeme, a nedimenzionalna su logički kompleksnija, ona upućuju na način, posljedicu, uzrok, dopuštenje, uvjet i sl. Osnovno je značenje prijedloga prostorno, a iz njega je proizašlo vremensko. Prostorno značenje prijedloga *kod* i *pri* označava blizinu koja se prenosi na vremensko značenje, no uporaba prijedloga *pri* u prostornom značenju vrlo je rijetka. Gramatike nisu usuglašene kad je u pitanju vremensko značenje prijedloga *kod*, neke ga bilježe, a neke ga smatraju gramatički neispravnim.

U istraživačkom dijelu rada prikazani su rezultati ankete kojom je ispitana uporaba prijedloga *kod* i *pri* u hrvatskom jeziku. Anketom se htjela istražiti uporaba i zamjena prijedloga *kod* i *pri* prijedlozima prostornog značenja za koje rječnici i gramatike navode da su zamjenjivi, istražiti uporabu prijedloga *kod* u izrazima koje norma ne preporučuje i ispitati u kojim se situacijama prednost daje prijedlogu *kod*, a u kojima prijedlogu *pri*. Pretpostavka je da i u govoru prijedlog *kod* ima prednost nad prijedlogom *pri* i da postoje odstupanja od norme kad je riječ o uporabi prijedloga *kod* u vremenskom/prenesenom značenju.

2. Prijedlozi u hrvatskom jeziku

Prijedlozi se definiraju kao riječi koje nemaju leksičko značenje, a naglašava se njihovo gramatičko i sintaktičko značenje, oni izriču odnose među dijelovima sintagme (Glušac, 2019: 49). U indoeuropskim jezicima, prijedlozi su uglavnom nastali od imenica koje su se počele upotrebljavati u samo jednom padežu i to u konstrukciji s nekom drugom imenicom (Matasović, 2008: 246). Lingvisti ne opovrgavaju postojanje prijedloga kao jezične kategorije, no ipak dolazi do određenih problema kad su u pitanju definiranje kategorije, uspostavljanje popisa njezinih članova i određivanje funkcije i iscertavanje granica kategorije (Matovac, 2017: 12). U većini hrvatskih gramatika prijedlozi su slično definirani. Silić i Pranjković u svojoj ih gramatici (2005) definiraju kao suznačne nepromjenjive riječi kojima se usmjerava na odnose među događajima ili predmetima. Kad se za prijedloge kaže da su suznačne riječi, to znači da su njihova značenja uopćena, relacijska, odnosno da se njima uspostavlja odnos među riječima (Silić, Pranjković, 2005: 242-243). U *Povijesnom pregledu* Babić i dr. (1991: 724) prijedloge definiraju kao pomoćne gramatičke riječi koje izriču međusobni odnos predmeta ili radnje kad je jedna punoznačna riječ podređena drugoj. Sanda Ham navodi da je rečenična uloga prijedloga ta da izriču odnose između riječi sa sklonidbom i ostalih riječi u rečenici, sukladno tome određuje ih kao nepromjenjivu vrstu riječi „koja izriče odnos riječi sa sklonidbom i ostalih riječi u rečenici“ (Ham, 2002: 99). Nadalje, autorica objašnjava da se prijedlog nalazi ispred riječi čiji odnos označuje, a najčešće se prijedlozi predlažu imenicama i zamjenicama. Kaže se da se prijedlozi predlažu jer se nalaze neposredno pred riječi u nekom od kosih padeža, tj. ispred riječi čiji odnos označuju. To mu i samo ime govori, dolazi od latinske riječi *praepositio* gdje *prae* znači pred, a *positio* položaj (Babić i dr., 1991: 725). Prijedlozi koji se mogu naći iza riječi na koju se odnose nazivaju se poslijeloz¹ (Ham, 2017: 108). Prema Babiću i dr. prijedlozi su „pomoćne gramatičke riječi koje označuju podređenost jedne punoznačne riječi drugoj i time izriču međusobni odnos predmeta ili radnji koje izriču punoznačne riječi (Barić i dr., 1999: 179). Sve što je dosad rečeno, Raguž je sažeo i sjedinio u definiciji da su prijedlozi nepromjenjiva vrsta riječi i kao dopuna padežnom sustavu „pokazuju različite gramatičke odnose među riječima unutar rečenice“ (Raguž, 1997: 116), zapravo su dopuna padežnom sustavu za određivanje različitih odnosa riječi u rečenici. Slično navodi i Anić u svom *Rječniku*,

¹ „Samo nekoliko prijedloga može biti iza riječi na koju se odnose. To su prijedlozi *radi*, *nasuprot* (*usuprot*), *unatoč*, *usprkos* (*uprkos*): Svoje sreće *radi*, običajima *unatoč*, obitelji *usuprot* i smrti *uprkos*, Romeo i Julija postali su tragični ljubavnici. Isti se prijedlozi mogu, kao i svi drugi, predložiti: *Radi* svoje sreće, *unatoč* običajima...“ (Ham, 2017: 108).

on donosi definiciju da su prijedlozi ili prepozicije nepromjenjive riječi koje se nalaze ispred imenskih riječi i iskazuju različite odnose (Anić, 1998: 884). Neki su prijedlozi vrlo stari, a dokaz je taj što se nalaze u svim slavenskim jezicima što znači da ih je imao i nekadašnji praslavenski jezik, npr. *do, iz, na, od, po, pri, za* itd. Ima i prijedloga koji su mladi, odnosno razvili su se u *našem* jeziku, to se može zaključiti po tome što ih u drugim slavenskim jezicima nema, npr. *kraj, mjesto, radi, vrh*. „Onima prvim postanje se može tumačiti samo u poredbenoj gramatici, a oni su drugi jasni, jer su pored njih ponajviše sačuvane riječi od kojih su postali...” (Maretić, 1963: 525). U Akademijinu rječniku može se pronaći da je prijedlog „gramatički naziv za riječi na pr. *do, iz, na, o, pri* i t. d.“ (1935: 923).

2.1. Prijedložni izraz

Prijedložni izraz veza je prijedloga i riječi koja je u kosom padežu. U prijedložnom izrazu prijedlozi se slažu s riječima koje su u određenim padežima i ne može se svaki prijedlog slagati sa svakim padežom. Slaganje nekog prijedloga s određenim padežom najlakše je odrediti tako što se uz prijedlog postavi padežno pitanje (Ham, 2017: 109). Nominativ i vokativ uz sebe nikad nemaju prijedloge, zbog toga ne mogu biti u prijedložnom izrazu, a svi ostali padeži ih imaju, najčešće ih ima genitiv, a najrjeđe dativ, a lokativ sam i ne dolazi bez prijedloga. Uz lokativ uvijek stoji prijedlog, što znači da je uvijek prijedložni izraz. Iz tablice prijedloga koju donosi Raguž (1997: 117) može se vidjeti da se dosta prijedloga slaže samo s jednim padežom, npr. *bez, radi, kod* slažu se samo s genitivom, *k* samo s dativom, *kroz* samo s akuzativom, a *pri* samo s lokativom. Neki se prijedlozi slažu i s dva padeža, npr. prijedlozi *na, o* i *po* slažu se i s akuzativom i s lokativom. Uz neke prijedloge mogu se postaviti i tri padežna pitanja, što znači da se ti prijedlozi slažu s tri padeža, npr. prijedlog *u* koji se slaže s genitivom, akuzativom i lokativom. Prijedlozi u slaganju s drugim padežima mogu imati isto značenje, dok je razlika samo u učestalosti, a mogu imati i različita značenja.

Neki jezici nemaju padeže, npr. engleski, francuski, španjolski, bugarski, makedonski itd., ali imaju prijedloge koji odnose, uz neka druga jezična sredstva, izriču i bez padežnih oblika (Raguž, 1997: 116).

2.2. Razlika između prijedloga i priloga

Ham u gramatici (2017: 110) navodi da se prijedlozi od svih nepromjenjivih riječi, pa tako i od priloga, razlikuju po tome što se uz prijedlog uvijek može postaviti padežno pitanje, sukladno tome iza prijedloga uvijek se nalazi riječ u nekom kosom padežu, prijedlog je uvijek dio prijedložnog izraza. Postoje prijedlozi i prilogi koji su oblikom jednaki, ali razlikuju se rečeničnom ulogom. Npr. prijedlog i prilog *blizu* u rečenicama *Oluja je stigla blizu grada. Oluja je stigla već blizu*, kao što je rečeno, razlikuju se po tome što je prijedlog uvijek uz neki od kosih padeža s kojim se slaže, *blizu grada*, a prilog je uz glagol, *stajala je blizu*.

2.3. Prijedlozi zajedno

Barić i dr. (1999: 179) kažu da se ispred imenica i zamjenica uglavnom nalazi jedan prijedlog, a ponekad i dva. U tom dvoprijedložno-padežnom skupu drugi prijedlog upravlja izborom padeža, odnosno onaj koji se nalazi neposredno ispred imenice. Navode da je slijed dvaju prijedloga načelno moguć, ali je ograničen semantičkim čimbenicima. Prijedlozi samo određenih značenjskih obilježja i u određenim značenjskim uvjetima mogu slijediti jedan iza drugog, a broj takvih kombinacija nije velik. Tako se mogu kombinirati prijedlozi kojima se obilježava prostorna ili vremenska granica i prostorni ili vremenski okvir, npr. *Haljina joj je sezala do ispod koljena.*; prijedlozi koji obilježavaju namjenu i cilj (prostor), npr. *Ovaj novac je za u banku*; prijedlozi kojima se obilježava prostor ili vrijeme i približan broj, npr. *Ta se kuća nalazi na oko dvjesto metara odavde* i prijedlozi kojima se obilježavaju društvo i distributivnost, npr. *Došli su, svaki s po dvije ruže u ruci*. U takvim dvoprijedložno-padežnim konstrukcijama na prvom mjestu mogu se naći prijedlozi: *za, od, s(a), (u)mjesto, na, od, osim*, no malo je više onih koji se mogu naći na drugom mjestu: *ispod, iznad, na, u, prije, poslije, kod, nad, pod, nakraj, navrh* itd. Služba tih konstrukcija u rečenici je atributna, npr. *Košula za po kući* ili adverbijalna, npr. *Radili su do prije dva sata*.

Na internetskom portalu *hrWac* također se mogu pronaći dvoprijedložno-padežne kombinacije: *Uvijek su morale biti jedne za kod doktora.* (hW), *Stavljen u domenu u firmi tako da su mi jedne postavke za firmu , a druge za kod kuće.* (hW), *...nekada si imao jednu majicu za u školu , jednu za van , jednu za kod kuće...* (hW)

Blagus Bartolec i Matas Ivanković (2013: 371) položaj u kojem su dva prijedloga jedan do drugog nazivaju *kontaktnom pozicijom* prijedloga te kažu da se radi o slučajnim vezama u kojima prijedlozi koji dolaze u dodir ničim nisu uvjetovani.

Barić i dr. (1999) razlikuju dva tipa prijedložno-padežnih sljedova, u jednom je kontakt prijedloga i prijedložnog izraza slučajan, do njega je došlo zbog stilskog pomaka u redu riječi u rečenici, npr. „*Imaju posla s na sve spremnim neprijateljima*“ – u takvom slučaju uvijek je moguće postaviti neutralan red riječi, tj. onakav kakav je bio prije pomaka riječi: „*Imao je posla s neprijateljima spremnima na sve*“. U drugom je tipu veza između prijedloga čvrsta, prijedlog se odnosi na cijelu prijedložnu skupinu, dodatak je značenju, ima istu ulogu kao i kad se nalazi ispred imenske riječi i ne može se odvojiti. Poredak prijedloga u tom drugom tipu „posljedica je svođenja jednoga semantičkog ustrojstva na priložnu oznaku: *Košulja za po kući, Košulja za to da se nosi po kući.*“ (Barić i dr., 1999: 279).

Ham u gramatici (2017: 110) upozorava da treba razlikovati prijedlog od prijedloga i imenice, kao što je u rečenicama *Stojimo navrh brda* i *Stojimo na vrhu brda*. *Navrh* je prijedlog, a *na vrhu* su prijedlog i imenica jer kad se prijedlog *navrh* razdvoji na dijelove ranijeg izraza, tada više nije složeni prijedlog nego prijedložni izraz (Babić, Moguš, 2011: 68).

2.4. Podjela prijedloga

Prijedlozi su podijeljeni na jednostavne i složene prijedloge. U hrvatskoj literaturi pronalaze se različiti nazivi za jednostavne prijedloge kao što su: *pravi prijedlozi* (Barić i dr., 1997), *netvorbeni* (Babić i dr., 1991), *neproizvedeni*, tj. *podrijetlom nemotivirani* (Silić, Pranjković, 2005), *prvotni prijedlozi* (Damjanović, 2003). Prijedlozi koji se sastoje od nekoliko jezičnih jedinica ili koji su nastali od druge jezične jedinice nazivaju se složeni ili sekundarni prijedlozi. Kao za jednostavne, tako se i za složene prijedloge u literaturi mogu pronaći različiti nazivi, npr. *nepravi* (Barić i dr., 1997), *proizvedeni ili podrijetlom motivirani* (Silić, Pranjković, 2005), *drugotni prijedlozi* (Damjanović, 2003).

Barić i dr. (1999: 179) navode da prijedlozi mogu biti različita postanja te ih dijele na netvorbene riječi, prijedloge složene od dvaju prijedloga, prijedloge složene od prijedloga i imenice i prijedloge nastale popredloženjem. Za njih su nepravi prijedlozi oni kojima se značenje može povezati s osnovom i značenjem druge riječi, među njima razlikuju složene i izvedene prijedloge. Silić i Pranjković (2005: 242) dijele ih na proizvedene i neproizvedene,

napominju da podrijetlom mogu biti imenički oblici, prijedložno-padežni izrazi i glagolski prilozi. Prijedloge su, za razliku od ostalih gramatičara, podijelili i prema značenju na dimenzionalne i nedimenzionalne, a o tome će biti više riječi u nastavku rada.

Glušac u svojoj knjizi *Vrijeme u jeziku i jezik u vremenu* (2019: 52) proširuje popis sekundarnih ili složenih prijedloga i drugim izrazima koji se ponašaju kao prijedlozi, između ostalih nabrojani su: *pri početku, pri kraju, pri svršetku, pri koncu...*

3. Prijedlozi *kod* i *pri* u hrvatskom jeziku

3.1. Genitiv i prijedlog *kod*

Najveći se broj prijedloga slaže uz genitiv, više nego uz ostale padeže zajedno. „Genitiv je padež ticanja. Od svih kosih padeža ima najšire i najopćenitije značenje“ (Silić, Pranjković, 2007: 201). On, u širem smislu, znači da je neki predmet u odnosu s nekim drugim predmetom. To je odnos koji može biti prostorni ili vremenski, ali i logički složeniji, taj odnos može ukazivati na udaljavanje predmeta od predmeta, pripadnost nekog predmeta drugom, svojstvo ili dio predmeta, uzročno-posljedičnu povezanost među događajima ili predmetima i dr. (Silić, Pranjković, 2007: 201). Prijedložnim se genitivom najčešće izriče približno, orijentacijsko značenje, a manje lokalizacijsko značenje.

Samo se u hrvatskom jeziku javlja prijedlog *kod* + G (čak. *kel* < **kod*) i „predstavlja inovaciju u odnosu na **копъ* (mak. *kon*, bug. *кѣм*). Završno *-d* postalo je analogijom prema *od*, *pod*, *nad* itd. (Matasović, 2008: 247). Danas u jeziku i dalje postoji trag njegovu prošlom obliku, a nalazi se u složenom prijedlogu *nakon*, može se vidjeti da je na kraju riječi sačuvan glas *n*. Prijedlozi *kod* i *nakon* razvili su različita značenja: *kod* se upotrebljava u mjesnom, a *nakon* u vremenskom značenju (Menac, 1964: 72).

U Akademijinu rječniku (1935: 144) opisuje se i izgovor prijedloga *kod*. Prijedlog *kod* obično nema naglaska i izgovara se kao jedna riječ s riječi koja slijedi, npr. *kod glave*, *kod noge* izgovara se *kodglávê*, *kodnògê*. *Kod* inače ne dobiva *-a* na kraju kao što je slučaj s *pod*, *pred*, *nad*, *iz* itd., postoji jedan primjer iz 17. stoljeća – *koda dne* (M. Divković).

3.2. Lokativ i prijedlog *pri*

Uz lokativ stoje prijedlozi *u*, *na*, *o*, *po* i *pri*, u nekim gramatikama uz lokativ ide i prijedlog *prema* (kod Raguža, 1997 prijedlog *prema* ide uz dativ i lokativ)². Nekad se lokativ, kao i ostali

² Ljiljana Šarić u radu *On the meaning and prototype of the preposition pri and the locative case* kaže da je lakše naći argumente za to da prijedlog *prema* ide i uz lokativ. Bez dvojbe prijedlog *prema* može biti zamijenjen prijedlogom *k(a)* u kontekstu neke radnje, odnosno kretanja, npr. *Idem prema njemu*. – *Idem k njemu*. (odgovara prostornom značenju besprijedložnog i prijedložnog dativa). Kod statične prostorne upotrebe kao u primjeru *Stoji prema meni* kao i u nekim proširenim uporabama koje označavaju neke okolnosti, npr. *raditi prema planu* odgovara lokacijskom značenju lokativa i njegovim proširenjima. Valja napomenuti da se u navedenom primjeru prijedlog *prema* može zamijeniti lokativnim prijedlogom *po* (Šarić, 2006: 227).

padeži, upotrebljavao i sam, tj. bez prijedloga. Danas je takva uporaba vidljiva u tragovima i to u riječima koje su postale prilozima kao što su: *zimi, ljeti, lani, gore, dolje* (Maretić, 1963: 591). Lokativno je temeljno značenje prostorno. Lokativ označava mjesto i to ono koje je vezano uz statičnost, mirovanje, nepokretnost. Kod takvog značenja mjesta kretanje je u pravilu isključeno ili se odvija unutar granica predmeta koji je označen imenicom u lokativu (Silić, Pranjković, 2007: 230). Prijedlog *pri* neproizveden je prijedlog i slaže se samo s lokativom.

U ostalim slavenskim jezicima kad je riječ o prijedlogu *pri* i izrazu *pri + L*, situacija je drugačija nego u hrvatskom. Osnovna su značenja zajednička, ali u nekim jezicima ima značenja koja su obuhvaćena drugim prijedlogom koji također označava blizinu. Najčešća uporaba *pri + L* pronađena je u staroslavenskom jeziku gdje se *pri* odnosi na prostor (npr. *pri mori – pri moru, uz more*) i vrijeme (npr. *pri večerě – pri večeri, za vrijeme večere*). Izrazi *pri + L* koriste se i uz osobne zamjenice (npr. *pri nas – s nama / kod nas*). Šarić navodi i da u nekim jezicima prijedlozi *pri* i *bliz'* idu uz nežive imenice dok izraz *u + G* ide uz osobe odnosno živa bića. Općenito gledano, inventar prijedloga u suvremenim jezicima sve je veći u usporedbi s njihovom povijesnom situacijom, jedan prijedlog može preuzeti svu uporabu koju je u ranijoj fazi imao neki drugi, semantički blizak, prijedlog. Značenjski bliski prijedlozi mogu se razlikovati na području njihove nekadašnje uporabe tako da npr. jedan prijedlog dobije preciznije prostorno značenje od drugog prijedloga, prijedlog se može semantički proširiti i time uzrokovati sužavanje značenja njemu bliskog prijedloga ili uzrokovati čak i njegov nestanak. Od jezika koje je Šarić istraživala, konkretna prostorna uporaba prijedloga *pri* najpodobnija je poljskom *przy*, dok se u ruskom jeziku prostorno značenje prijedloga *pri* smatra arhaično. U suvremenom hrvatskom jeziku prostorna uporaba prijedloga *pri* prilično je ograničena, „gubitak“ konkretne prostorne funkcije prijedloga *pri* u standardnoj štokavštini dogodio se u 20. stoljeću. Prijedlog *pri* dobrim je dijelom u hrvatskom jeziku izgubio svoje prostorno značenje blizine i prednost su dobili drugi, njemu semantički slični prijedlozi: *uz, kod, (po)kraj, blizu* (Šarić, 2006: 230-248).

3.2.1. Prijedlog *pri* u frazama

Anić u *Rječniku* (1998: 878) nabraja i definira fraze u kojima se nalazi prijedlog *pri*. Fraze koje slijede često su dio suvremenoga razgovornog jezika što će potvrditi i primjeri s *hrWac-a*:

- Biti *pri* novcu (parama) – imati novca, imati para
Krajem prošle godine kupio sam nove zimske gume, pa nisam pri novcu za još jedan komplet. (hW), Mislim, nismo baš nešto previše pri parama da imamo kofer keša zato bi i uzimali na kredit. (hW)
- Biti (naći se) *pri* ruci – a) biti pod rukom, u neposrednoj blizini, na dohvatu; b) biti od pomoći
Nosite sušeno voće u torbici da vam uvijek bude pri ruci. (hW), Njeni službenici, posebno gospodin Ivo Sutlović i gospođa Renata, uvijek su nam pri ruci. (hW)
- Biti *pri* piću – biti pijan ili pripit
Pošto sam bio malo pri piću, uzvratio sam mu istom mjerom. (hW)
- Biti *pri* sebi, *pri* (zdravoj) pameti – biti u normalnom svjesnom stanju, duševno zdrav
Kao i kod zaljubljenosti, čovjek nije potpuno pri sebi. (hW), Tada je to nešto što te održava na životu i pri zdravoj pameti. (hW), Što da učine roditelji kako bi ostali pri pameti i sve to časno preživjeli? (hW)
- Biti (komu) lako (teško) *pri* duši (srcu) – biti veseo, (ne)raspoložen, pritisnut mislima
Bubalu svakako nije lako pri duši pratiti serijal napisa o odšteti. (hW), Postoje dvije pjesme na albumu zbog kojih mi je malčice teško pri srcu. (hW)
- Ostati *pri* svom – biti dosljedan u riječima i postupcima
Sindikalni čelnici koji su donijeli odluku o nepotpisivanju međutim ostaju pri svom stavu. (hW)
- Imati *pri* sebi (što) – nositi sa sobom da bude na raspolaganju
Ujutro mažite kikiriki maslac na tost, za ručak salati dodajte maslinovog ulja, za krizne napadaje gladi imajte pri sebi lješnjake i bademe. (hW)
- *Pri* tome, *pri* tom svemu, *pri* svemu tome – kliše za vezanje smisla prethodnog teksta s onim što u monološkom izlaganju slijedi kao nova činjenica ili zaključak; u isto vrijeme; pored toga; povrh toga; uz to; uza sve to
Koristit ćemo se pri tom i mrežom obiteljskih centara. (hW)

3.3. Značenja prijedloga

Značenje prijedloga može se podijeliti na opće i pojedinačno, opće je značenje odnos, a pojedinačno značenje prepoznaje se iz konteksta. Puno i pravo značenje prijedložnog izraza može se utvrditi „povezivanjem s općim značenjem padeža s kojim se prijedlog upotrebljava,

pojedinačnim značenjem prijedloga te značenjem određenice i odrednice. Pojedininim se pak prijedlozima leksičko značenje može odrediti i bez obzira na padežnu riječ koju uvode: prijedlozi *poslije* i *nakon*, kao i *prije*, *uoči* i *potkraj* osnovnoga su vremenskoga značenja.“ (Glušac, 2019: 49). Silić i Pranjković (2007) prijedloge s obzirom na značenje dijele na dimenzionalne i nedimenzionalne. Dimenzionalni upućuju na neku od dimenzija (prostor ili vrijeme), odnosno mjerljivost, a nedimenzionalna značenja logički su kompleksnija (npr. način, uzrok, posljedica, uvjet, dopuštanje i sl.).

Neki prijedlozi imaju jedno, a neki više značenja. Primjeri prijedloga s jednim značenjem: *bez* (lišenost), *osim* (izuzimanje), *nakon* (neposredna poslijevremenost), *zbog* (uzrok), *protiv* (protivština). Nesloženi prijedlozi obično imaju više značenja, a neki toliko da je teško precizno odrediti pojedina značenja, posebice u prenesenom značenju i uz apstraktne imenice (Babić i dr., 1991: 732).

3.3.1. Dimenzionalna značenja prijedloga *kod* i *pri*

Dimenzionalna značenja odnose se na neku od dimenzija, stoga se dijele na prostorna i vremenska značenja.

3.3.1.1. Prostorno značenje prijedloga *kod* i *pri*

Osnovno je i najčešće značenje prijedloga prostorno. Prijedlog koji ima prostorno značenje odgovara geometrijskoj zamisli kojom se uporabe pojedinog prijedloga izvršavaju raznim pomacima i prilagodbama. Takvo značenje prijedloga odgovara odnosu idealnih geometrijskih objekata, uglavnom dvaju ili triju npr. točaka, površina, vektora, crta itd. (Šarić, 1998: 78). Sva glavna prostorna značenja mogu se opisati suodnosima dvaju predmeta ili skupova predmeta, tj. suodnosima objekta lokalizacije i lokalizatora. Tom se odnosu pridružuje i „statična ili dinamička narav odnosa među predmetima (tj. mirovanje ili kretanje)“ (Silić, Pranjković, 2007: 245). Prostorna dimenzionalna značenja detaljnije se mogu podijeliti u skupine lokacijskih i direktivnih značenja. Lokacijska značenja, ona koja su statična, opisuju neki položaj, točnije odnos dva objekta pa se zato nazivaju i odnosni, a direktivna značenja, ona koja su dinamična, opisuju smjer, tj. promjenu položaja objekta. Lokacijski su prijedlozi podijeljeni na mjesne, označuju jednostavne mjesne odnose (*na* ili *u*) i odnose blizine (*kod* ili *pri*) te orijentacijske ili

projekcijske prijedloge, a oni donose informacije o odnosima u prostoru, odnosno pomažu pri orijentiranju (moguće je pronaći i nazive prijedlozi smjera ili dimenzijski prijedlozi). Kad je riječ o dinamičnim značenjima, razlikuju se značenja pravca kretanja, udaljavanja i približavanja (Matovac, 2017: 49).

Prijedlog *kod* uz genitiv označava odnos među predmetima kad je riječ o blizini, tad je zamjenjiv prijedlozima *blizu*, *kraj*, *pokraj*, *pored* (Jojčić ur., 2015). To navodi i Anić u *Rječniku* (1998: 415) u kojem se nalazi definicija prijedloga *kod*. U toj definiciji stoji da je *kod* prijedlog uz genitiv, označuje da se nešto nalazi, zbiva ili je neposredno u blizini koga ili čega. Statičan orijentir koji već neko vrijeme zadržava stabilan, promatraču poznat položaj, a uz to često se ističe svojom veličinom u odnosu na objekte oko njega, „na konceptualnoj razini ima ulogu *perceptivnoga ishodišta*, tj. referentne točke u odnosu na koju se određuje stalan položaj statičnog trajektora koji je otprije nepoznat ili pak privremeni položaj potencijalno dinamičnoga trajektora.“ (Belaj, Tanacković Faletar, 2014: 348). Silić i Pranjković (2007: 212) navode da genitiv s prijedlozima *blizu*, *kod*, *(po)kraj* i *pored* označuje primjesnost (adlokalnost). To znači da se ti prijedlozi odnose na imenicu koja označuje predmet u čijoj se blizini nalazi ili kreće drugi predmet (predmeti), tj. trajektor vrši neku radnju koja se odvija u blizini genitivnog orijentira, npr. *Stoje kod škole i čekaju*. Prijedlogom *kod* može se izreći da je netko ili nešto unutar onoga što je u riječi ispred, npr. *biti kod kuće* (u ovoj je situaciji prijedlog *kod* zamjenjiv prijedlogom *u*) (Šonje, 2000: 461). U konstrukcijama *kod* + G vanjski promatrač, s obzirom na već poznati položaj orijentira, locira trajektor kao konceptualno ishodište, npr. može se prilikom pisanja, odnosno adresiranja pisma uz naziv manjeg mjesta napisati *kod Osijeka* (Belaj, Tanacković Faletar, 2014: 349).

Prostorna uporaba prijedloga *kod* potvrđuje se i primjerima iz korpusa hrWac:

A nalazi li se prekidač glavnog izvora svjetlosti i kod vrata i kod kreveta ugođaj će biti potpun. (hW), *Nakon svečanog misnog slavlja održat će se kod crkve i prigodni kulturni program.* (hW), *A onda država plaća sanaciju dok bivši direktor pije kavu kod kazališta, a proces ode u zastaru.* (hW), *Učiteljica i pedagoginja su upoznali roditelje s Markovim poteškoćama, nakon čega su roditelji priznali da imaju slične poteškoće s Markom i kod kuće.* (hW), *Nakon dvije revijalne večeri, pjevači su na Prokurativama u iduća tri dana predstavili nove pjesme, a pobjedu je u konačnici odnijela klapa DVD-Žrnovnica iz istoimenog mjesta kod Splita.* (hW)

Kad je riječ o značenju kretanja jednog predmeta koji je neposredno u blizini drugog, tj. kad prolazi pokraj koga ili čega, tada norma ne preporučuje koristiti prijedlog *kod*. Nije ispravno reći npr. *Šetali su kod škole*. Može se reći *Šetali smo blizu škole* ili *Šetali smo kraj/pokraj škole* (Silić, Pranjković, 2007: 213). No takvi se uporaba u korpusu hrWac ipak potvrđuje:

Navodno su primijećeni dok su prolazili kod male vijećnice, i to kroz podrumске hodnike. (hW), Mladić je s djevojkom Laurom M. D. šetao kod hotela Elafuza. (hW)

Barić i dr. (1999: 182) kažu da se prijedlogom *k(a)* označuje cilj kretanja i u tom se značenju ne može zamjenjivati prijedlogom *kod*, a takva je uporaba vrlo proširena u razgovornom jeziku. Da je tome tako potvrđuju i brojni primjeri iz korpusa hrWac:

Sutra idem kod bake i vraćam se u srijedu. (hW) Pa malo bombona i čaja od kadulje, ma vidjet ćemo sutra, ako ne bude bolje idem kod doktora. (hW) Ne idem kod privatnika jer je skupo. (hW)

Prijedlogom *pri* označuje se predmet koji je u neposrednoj blizini, odnosno radnju koja se odvija neposredno u blizini drugog predmeta³, tj. *pokraj, kraj, uz, kod* (Šonje, 2000: 961). Da je tome tako, potvrđuje i definicija iz Anićeva *Rječnika* u kojem stoji da je *pri* prijedlog s lokativom koji označuje: „neposrednu blizinu bez izravnog dodira s onim što znači u lokativu“ (Anić, 1998: 878), npr. *pri vrhu brda*. Također, dobro ga je upotrijebiti u prostornom značenju kao u primjerima *pri ruci, pri stolu* (Barić i dr., 1999: 191). U *Velikom rječniku hrvatskoga standardnog jezika* stoji da se prijedlogom *pri* nekad označavalo mjesto gdje se nešto zbiva ili gdje je netko zaposlen, npr. *pisar pri sudu*, danas je u tim situacijama zamijenjen prijedlogom *na*. Takva uporaba prijedloga *pri* u suvremenom jeziku nije česta, malo je i književno obilježena (Silić, Pranjković, 2007: 233).

I u starijim gramatikama navodi se da se za izricanje mjesta koriste prijedlozi *na, po, prema, pri, u*, a odgovaraju na pitanje *gdje?*, npr. Maretić (1963) daje primjer *meso pri kosti, a zemlja pri kršu valja*.

Da je uporaba prijedloga *pri* u prostornom značenju vrlo rijetka, potvrđuju i istraživanja jezika starih slavonskih pisaca. Rišner (2001: 156) kaže da se *pri* rijetko nalazi kod pisaca osamnaestoga stoljeća, a u dvadesetom stoljeću uporaba je uska, slična kao u suvremenom jeziku.

³ Orijentir tijekom glagolskog procesa određuje položaj trajektora kao stalan, odnosno nepromjenjiv (Belaj, Tanacković Faletar, 2014: 451).

Iz prostornog značenja metaforičkim se prijenosima razvilo vremensko značenje (Glušac, 2019: 50).

3.3.1.2. Vremensko značenje prijedloga *kod* i *pri*

Kad je riječ o vremenskom značenju prijedloga, misli se na odnos između događaja i vremenskog lokalizatora, „tj. jezične jedinice s vremenskim značenjem uz pomoć koje se precizira vrijeme događanja.“ (Silić, Pranjković, 2007: 247). Genitivni prijedlozi koji imaju vremensko značenje: *iz, od, do, prije, nakon, poslije, uoči, okolo, oko, iza, kod, sred, posred, usred, preko, potkraj, između, duž, ispred, blizu* (Glušac, 2019: 51). S lokativom, u vremenskom značenju, dolaze prijedlozi *o, po* i *pri*. Izrazi koji dolaze s tim prijedlozima imaju orijentacijsko značenje (Glušac, 2019: 51).

„Prostorno značenje prijedloga *kod* i *pri* pretpostavlja blizinu koja se prenosi i na vremensko značenje.“ (Glušac, 2019: 62). Izrazima *kod* + G i *pri* + L označuje se istovremenost, određuju se u vremensko-prigodnom značenju, a njima se može izreći i okovremenost. Točno značenje, istovremenosti ili okovremenosti, moguće je utvrditi pomoću šireg konteksta. Tim izrazima vrijeme se rijetko iskazuje izravno, prijedlogu *kod* potvrda se može naći još početkom 20. stoljeća u Akademijinu rječniku, a prijedlog *pri* uobičajen je u suvremenom hrvatskom jeziku (Glušac, 2019: 62). Da je to bilo tako potvrđuje i Maretić (1963) koji za označavanje vremena navodi prijedloge *na, o, po, u* među kojima nije naveden prijedlog *pri*, a suvremenije gramatike ga svrstavaju među prijedloge koji znače vrijeme.

Belaj i Tanacković Faletar u *Kognitivnoj gramatici hrvatskog jezika* (2014: 349-352) kažu da je metaforičkom preslikavanju prostornih scenarija na neke vremenske odnose moguće izreći konstrukcijama *kod* + G, npr. „*Djeca često prave probleme kod prelaska na krutu hranu.*“, „*Kod velike zarade treba razmišljati o poreznim zakonima.*“. Prijedlog *kod*, uz neke konkretne prostorne odnose može imati apstraktno prostorno, odnosno dopusno, značenje, npr. „*Kod tolike hrane ti se žališ da si gladan!*“.

U *Velikom rječniku hrvatskoga standardnog jezika* stoji i da prijedlog *kod* znači da se nešto zbiva iako su okolnosti nepovoljne ili da se nešto ne zbiva iako su okolnosti povoljne, npr. *preživjeti kod svih nevolja, ne uspjeti kod toliko pogodnosti.*

Prijedlogom *kod* izriče se i zauzetost onim što znači riječ ispred koje stoji, npr. *sad je kod posla, biti kod večere* (uz to stoji da je u ovom slučaju zamjenjiv prijedlogom *pri*).

Šarić u radu *On the meaning and prototype of the preposition pri and the locative case* (2006: 225-248) zaključuje da su sve uporabe prijedloga *pri* povezane blizinom i da prostorni odnosi lako mogu prijeći na neke događaje.

U sljedećim je primjerima položaj trajektora fiksna i ne mijenja se, a određuje se pomoću statičnog i otprije poznatog orijentira: *Prijatelji su bili pri objedu, Pri davanju izjave rekao je dosta laži, Izgubio je život pri opsadi grada, To se počelo događati pri kraju njegova mandata.* Iz nepromijenjenog odnosa prema statičnom orijentiru, koji određuje njegov položaj, proizlazi svijest o statičnosti trajektora. S obzirom na tako uspostavljene konceptualnosemantičke odnose „stvorene su osnovne pretpostavke za lokativno kodiranje orijentira budući da opisani prostorni scenariji predstavljaju specifičnu varijantu shematičnog koncepta *smještenosti*“, a u ranije navedenim primjerima vidljive su njihove metaforičke ekstenzije (Belaj, Tanacković Faletar, 2014: 451). U primjeru *Prijatelji su bili pri objedu* statičnost trajektora temelji se na nepromijenjenosti njegova odnosa prema orijentiru koji nema prostornu narav, ali njegovo lokativno kodiranje omogućeno je konceptualnom metaforom koja glasi *događaji su fizički objekti*. Na istoj toj metafori temeljena je uporaba *u + L* i može umjesto izraza *pri + L* stajati u primjerima *Pri davanju izjave rekao je dosta laži* i *Izgubio je život pri opsadi grada*, u njima se metaforička lokacija glagolskog procesa određuje s obzirom na „istovremenost s lokativno kodiranim događajima kao orijentirima“, a uporaba te konstrukcije u primjeru *To se počelo događati pri kraju njegova mandata* omogućena je konceptualnom metaforom *vremenska razdoblja su fizički objekti* (Belaj, Tanacković Faletar, 2014: 451).

Prijedlog *pri* uz lokativ ima i pogodbeno značenje (Silić, Pranjković, 2007: 233), npr. *Takvo vino najbolje je poslužiti uz kolače, sladolede i voće pri temperaturi od 16 C.* (hW)

Lokativom je neispravno izricati vremenske odsječke pa se tako ne može reći npr. *pri ovom tjednu* (Silić, Pranjković, 2007: 233).

Danas u nekim jezicima *pri* može stajati uz vlastito ime, a imati vremensko značenje, npr. *pri dioklet'ěně čēsari* što bi značilo *u vrijeme cara Dioklecijana*.

Prijedlog *pri* s lokativom prijedložni je izraz koji se s prostornog značenja prenio na vremensko i dio je norme suvremenog hrvatskog jezika. Pri opisu uporabe tog prijedložnog izraza treba paziti na sintaktičke osobitosti, npr. uz *pri* najčešće dolaze glagolske imenice, osim toga treba voditi računa i o značenjskim prožimanjima i učestalosti uporabe (Glušac, 2019: 175).

Prijedlogom *pri* osim navedene prostorne blizine znači i da se što događa blizu svršetka nekog događaja, pojave, zbivanja, radnje, a određuje i okolnost u kojoj se neka glagolska radnja zbiva, npr. *raditi pri danjem svjetlu* (Šonje, 2000: 961).

Metaforička blizina događaja znači njegovu istovremenost, uz to, blizina događaja omogućuje njihovo uspoređivanje i suprotstavljanje (Šarić, 2006: 226).

Istovremenost

Izrazima *kod* + G i *pri* + L moguće je izreći istovremenost, odnosno vrijeme u kojem se nešto događa i vrijeme koje označuje odrednica odvijaju se istodobno. Prijedlozima *kod* i *pri* osnovno značenje je prostorno, ono pretpostavlja blizinu koja je prenesena i na vremensko značenje. Tim izrazima vrijeme se rijetko izriče izravno, uz imenske riječi vremenskog značenja.

Kad se prijedlogom *kod* označuje istovremenost uz apstraktne imenice, Belaj i Tanacković Faletar (2014: 349-352) savjetuju da je bolje upotrijebiti prijedloge *pri* ili *u*: *Pogriješio je kod zbrajanja > ... u zbrajanju ili pri zbrajanju*.

Spomenuti izrazi u suvremenom hrvatskom jeziku uobičajeni su u uporabi kad se vrijeme izriče neizravno, najčešće uz odrednice koje su glagolske imenice i one koje označuju neki događaj (Glušac, 2019: 62), što potvrđuju i primjeri iz korpusa:

Ova vježba pomaže u velikoj mjeri kod otpuštanja napetosti ili negativnosti i donosi hranu ili energiju zemlje u tvoje tijelo. (hW), Kod otkazivanja svih aranžmana ne isplaćuje se trošak nabave vize, a ni putnih isprava. (hW), ... odnosno diktiranjem broja svoje kreditne kartice kod kupnje usluga putem sredstava daljinske komunikacije... (hW)

U organizaciji turnira sudjelovalo je 20 animatora i drugih mladih koji su nakon župnog blagdana smogli snage da pomognu i pri ovom događanju. (hW), Najzabavniji trenutak meča je bila sama liječnička intervencija jer je službeni liječnik nehotice udario Edina pri dolasku na intervenciju. (hW), Ti , to je bila sreća i suze pri rastanku , traženje blizine , telefonski razgovori i pisma. (hW)

Međutim, lokativ s prijedlogom *pri* označuje „posebnu vrstu istodobnosti, koja se u pravilu izriče imenicama što označuju kakve događaje ili faze kakvih vremenskih perioda.“, npr. *Pri*

takvim raščlambama treba biti oprezan., To se događalo pri kraju njegova mandata (Silić, Pranjković, 2007: 233). Da je takva i uporaba potvrđuju i primjeri iz korpusa hrWac:

Navijači Kohorte pale baklje u 70. minuti i pri kraju utakmice. (hW), Da se ne spominju i sve materijalne štete koje nastaju pri takvim prometnim nesrećama. (hW), Treći brat Ivan I. poginuo je vrlo mlad pri obrani Sigeta zajedno s hrvatskim banom Nikolom Zrinskim. (hW)

Prijedlog *pri* označava za koje se vrijeme nešto događa, npr. *pri zalasku sunca* i znači okolnosti radnje, npr. *pri velikim naporima* (Anić, 1998: 878). Također, Barić i dr. (1999: 191) savjetuju da je prijedlog *pri* dobro upotrijebiti u vremenskom značenju kao u primjeru *pri zalasku sunca*. Nadalje kažu da se uz lokativni oblik pokazne zamjenice *to* dobije sveza *pritom* (*i pri tome*), a upotrebljava se u priložnom značenju.

Anić u svom *Rječniku* (2003) govori o konektorskoj ulozi izraza *pri tome*, uz njega i *pri tom svemu* i *pri svemu tome*, a kao istoznačnice navode se izrazi *pored toga, povrh toga, u isto vrijeme, uz to i uza sve to*.

Predsjednička kandidatkinja je pri tome istaknula da ima dovoljno znanja, kvaliteta i viziju za kvalitetno vođenje zemlje. (hW), Vlada pak, pri svemu tome osobito naglašava važnost investicija i novoga zapošljavanja. (hW)

Vjekoslav Kaleb konstrukcije s prijedlozima *kod* i *pri* u prenesenom značenju smatra tuđim elementima u jeziku koji, na ružan način, uništavaju naš književni jezik i da ih upotrebljavaju pisci i prevoditelji koji su pod utjecajem nekih stranih jezika, najčešće germanskih, počeli misliti pretežno pomoću imenica umjesto pomoću glagola. U takvim primjerima, prema njegovu mišljenju, nalazi se i „nakazna kombinacija“ *pri tom* ili *pritom* na koju je, kaže, i Vuk nasjeo. Njegovo je mišljenje da bi konstrukcije s tim prijedlozima trebalo zamijeniti s izrazima *kod tog pokušaja – kad sam to pokušao; kod kupanja – dok se kupao* (Menac, 1964: 73).

Vremenski izrazi uz prijedloge *kod* i *pri* imaju i pogodbeno značenje. Prijedlog *kod* dolazi uz odrednice koje znače neku bolest ili pojavu, a prijedlog *pri* uz vremenske prilike, odnosno, neprilike (Glušac, 2019: 63):

Umiruje i opušta, pomaže usnuti, uklanja umor i tjeskobu, smanjuje napetost i stres, pomaže kod glavobolje te naglih promjena raspoloženja. (hW) → pomaže kad boli glava, u slučaju glavobolje, odnosno

Isto tako, zbog dekoncentriranosti, umora i lošeg osjećanja pri visokim temperaturama povećan je broj ozljeda na radnom mjestu. (hW) → u vrijeme kad su visoke temperature, u slučaju visokih temperatura, odnosno, ako su visoke temperature.

Normativni pristupi nisu usuglašeni kad je riječ o vremenskim izrazima s prijedlozima *kod* i *pri*.

Prijedložni izraz *kod* + G vremenskog značenja, suvremene hrvatske gramatike i jezični savjetnici smatraju nenormativnima i preporučuje se zamjena prijedložnim izrazom *pri* + L.

Napomena: ako se uz civilno ime djetetu želi dodijeliti i krsno ime kod dogovora o krštenju treba to naglasiti. (hW) – pri dogovoru o krštenju

U zagrebačkoj filološkoj školi vremenski izrazi *kod* + G bili su dio jezične norme, opisao ih je Veber (1859: 49) i prema njegovu opisu ispravno je neizravno izricanje vremena. Glušac (2019: 63) navodi da su na Veberovu tragu još jedino određenja u *Jezičnome savjetniku s gramatikom* (Pavešić ur., 1971) u kojem su opisani izrazi *kod* + G koji znače istovremenost bez normativnog ograničenja ili preporuke da se zamijeni nekim drugim prijedložnim izrazom.

Glušac (2019: 64) donosi da većina jezičnih priručnika izraze *kod* + G u vremenskom značenju smatra negramatičnima, uglavnom ih ili nisu opisivali ili su umjesto njih propisivali druge prijedložne izraze. Zamjena genitivnog i lokativnog izraza vremenskog značenja povezuje se s (ne)isticanjem vremenskog značenja. Raguž (1997: 151) kaže ako je riječ o popratnoj okolnosti, bez vremenskog značenja koje je u prvom planu, u takvim se konstrukcijama umjesto prijedloga *pri* sve češće javlja prijedlog *kod* s genitivom. Kad je vremensko značenje u prvom planu, tad se koristi vremenski veznik *kad*, naravno, uz izmijenjenu konstrukciju: *pri razmatranju – kod razmatranja – kad se razmatra*.

Uzroci te negramatične uporabe prijedložnog izraza *kod* + G u vremenskom značenju pronalaze se u utjecaju njemačkog jezika i prijedloga *bei* (Glušac, 2019: 175), ali i u utjecaju kajkavskog narječja kako navodi Menac (1964: 76-77). To je mišljenje potvrđeno i činjenicom da je Maretić, kao zagovornik štokavskog purizma koji je utemeljen na narodnom govoru i osuđivao dijalektalno pa tako i kajkavsko, prvi ograničio normativnu uporabu prijedloga *kod* s vremenskim značenjem. Ta je uporaba u drugoj polovici 19. stoljeća bila prihvatljiva (Glušac, 2019: 175).

Menac (1964: 73) donosi da su Vukadinović i Šantić vrlo odlučni u razgraničavanju uporabe prijedloga *kod* i *pri*. Ž. Vukadinović kaže da se u našem jeziku prijedlog *kod* nalazi ispred

konkretnih imenica, a ne ispred glagolskih ili drugim mislenim imenicama, jer označava prostorni, a ne vremenski odnos. V. Šantić smatra da se prijedlog *kod* često pogrešno koristi uz glagolske i mislene imenice ili njihove zamjenice, navodi da je to u jezik ušlo, kao što je već rečeno, prema njemačkom prijedlogu *bei*. Također, kao i Vukadinović, smatra da prijedlog *kod* označuje prostor, a ne vrijeme. U takvim slučajevima umjesto *kod* trebalo bi reći *u*, *na* ili *pri* + L. Menac (1964: 73) dalje navodi da I. Popović ističe da se ne može dokazati da je prijedlog *kod* u vremenskom značenju ušao u naš jezik pod utjecajem njemačkog *bei*, smatra da je *kod*, isto kao i *pri*, bez stranih utjecaja mogao preneseno značenje razviti iz mjesnog odnosno prostornog. „Ta se upotreba prijedloga *kod* može samo geografski ograničiti ukoliko što je u hrvatskim krajevima uobičajena, a u srpskima se osjeća kao kroatizam. >>Što se Hrvata tiče – ističe dr. I. P. na kraju – mislim, mirno mogu upotrebljavati i dalje *kod* mada bi ih upotreba *pri* umesto *kod* približila Srbima.<<“ (Menac, 1964: 73).

Ekstremalna temporalnost

Vrijeme događanja smješteno je na početak ili kraj nekog vremenskog odsječka koji je označen odrednicom. Između ostalih izriče se prijedložnim izrazima *pri početku* + G, *pri kraju* + G, *pri svršetku* + G, *pri koncu* + G, *pri* + L (Glušac, 2019: 122).

Izraz *pri početku* oznaka je početnog dijela nekog vremenskog odsječka i funkcionira kao sekundarni prijedlog, no kao takav ne spominje se u literaturi (Glušac, 2019: 123).

Bijaše to pri kraju srednje škole, ili pri početku studiranja. (hW), U današnjoj utakmici igranoj pred domaćom publikom, s lakoćom su domaćini svladali Zadrane, iako je pri početku bilo malo napeto. (hW)

U RHJ-u (Šonje ur., 2000: 961), opisujući značenja prijedloga *pri* navedeno je da se njim izriče skorašnji završetak nekog događaja, pojave, zbivanja, radnje: *pri kraju rata*, *pri kraju dana*, *pri kraju posla*, a izrazi *pri kraju*, *pri svršetku* i *pri koncu* također funkcioniraju kao sekundarni genitivni prijedlozi koji se, kao i prethodni, ne navode u literaturi. Njima se označuje završni dio nekog vremenskog odsječka koji je obilježen odrednicom, a vrijeme je moguće izreći izravno i neizravno (Glušac, 2019: 126).

Već pri kraju njezinog pripovijedanja, pravio sam se da spavam, no bio sam budniji i svjesniji, više nego ikad u životu. (hW), Pri svršetku toga stoljeća prihvaćena je vukovska stilizacija, ali prvenstveno u smislu fonološkog pravopisa, što i nije zadiralo u bit jezika. (hW), Stepinac je bio suđen najviše zato što se pri koncu rata opredijelio za samostalnu hrvatsku državu. (hW)

Kao što je i navedeno, lokativnim izrazima s prijedlogom *pri* može se označiti ekstremalna temporalnost s odrednicama *početak, svršetak, kraj, konac* (Glušac, 2019: 126).

Za Silića i Pranjkovića (2005: 213) izrazi *kod + G*, sa stajališta funkcionalne stilistike u vremensko-prigodnom značenju, svojstveni su administrativnom stilu.

Dijakronijski pregled normativnih napomena pokazuje zanimljive težnje: prijedlog *kod* u vremenskom značenju bio je dio jezične norme zagrebačke filološke škole druge polovice 19. stoljeća, dok su ga hrvatski vukovci početkom 20. stoljeća u tom značenju smatrali negramatičnim. U *Akademijinu rječniku* nalaze se primjeri prijedložnog izraza *kod + G* koji označuju istovremenost, no Maretić ih nigdje ne opisuje, iako je primijetio, opisujući jezik slavonskih pisaca, da se umjesto prijedložnih izraza *pri + L* najčešće upotrebljavaju prijedložni izrazi *kod + G*. Budući da navodi primjere samo prostornog značenja, zaključuje se da vremensko značenje prijedloga *kod* smatra negramatičnim (Glušac, 2019: 187). S obzirom na to da prema vukovcima vremenski izraz *kod + G* nije prihvatljiv te da se izrazi *kod + G* u vremenskom značenju smatraju obilježjem razgovornog jezika, njihova se učestalost i uporaba u suvremenom jeziku može držati kao jezično naslijeđe zagrebačke filološke škole.

3.3.2. Nedimenzionalna značenja prijedloga

Prijedlozi, osim dimenzionalnih značenja kojima se izriču prostor i vrijeme, imaju i nedimenzionalna značenja kojima se izriču: dodavanje, dopuštanje, društvo, izlučivanje, izuzimanje, lišenost, mjeru, način, namjenu, oznaku, poredbu, pripadanje, protivštinu, razmjer, sredstvo, red, svrhu, uzrok, zaklinjanje, zamjenu (Babić i dr., 1991: 729-730). Silić i Pranjković (2007) prijedlozima *kod* i *pri* daju i neka nedimenzionalna značenja.

Posvojnost (posesivnost)

Značenje je u kojem prijedlog označuje da nešto pripada nečemu što znači imenska riječ, npr. *kod starijih osoba (srčane tegobe)*. U hrvatskom je jeziku takvo posesivno značenje vrlo rijetko

u uporabi jer se uobičajeno označuje pridjevima, npr. *bakina kuća* ili besprijedložnim genitivom, npr. *kuća moje bake*. U suvremenom se jeziku posvojnost izražava izrazom *u + G*, a rjeđe izrazom *kod + G* kao u primjerima *kod žena*, *kod bosanskih Hrvata*, Barić i dr. (1999: 183) savjetuju kad se označuje pripadanje, bolje je upotrijebiti prijedlog *u*: *Takvi običaji postoje kod svih Slavena > ... u svih Slavena* (ali *Bila sam kod doktora; Tvoje su stvari kod mene*). Posvojnost opisuje i Šonje koji navodi da prijedlog *kod* znači da je netko ili nešto unutar toga što sadržava riječ ispred koje stoji, a znači pripadanje, npr. *kod nas vrijede drugi običaji*, *kod francuza to je normalo*, *kod njega to ne vrijedi* (uz to stoji da je u tim slučajevima zamjenjiv prijedlogom *u*) (Šonje, 2000: 461). Tako i Belaj i Tanacković Faletar (2014: 349-352) tvrde da se prijedložnim izrazim *u + G* označava stvarna ili metaforička smještenost nekog trajektora u domeni vlasništva ili privatnosti, a u takvim se slučajevima ishodišna shema ostvaruje na jednak način kao i kod genitiva s prijedlogom *kod*, tj. „pomakom konceptualnoga fokusa s ishodišnoga genitivnog referenta na entitet koji se locira u njegovom posjedstvu (*U njega je sav novac*) ili u sferi njegove kontrole (*Zakoni su u Slovenaca drukčiji*).

Značenje društva (socijativnost)

Socijativom se označuje da se neki predmet nalazi, kreće ili nešto radi u društvu s nekim drugim predmetom (predmetima). Značenje društva primarno je instrumentalnom prijedlogu *s(a)*. Drugačija je vrsta zajedništva kad je riječ o lokativnom prijedlogu *pri*. To je značenje u kojem se imenskom riječi označuje predmet koji je u društvu s nekim drugim predmetom, odnosno u zajedništvu gdje prvi posjeduje drugi, npr. *pri zdravoj pameti (rasuđivati)*. Prvi predmet uglavnom označuje neku osobu ili skupinu osoba. Značenje društva može se naći i kod Anića u *Rječniku* (1998: 878) među nabrojanim frazama: *Biti pri sebi*, *pri (zdravoj) pameti* – biti u normalnom svjesnom stanju, duševno zdrav.

Uvjetnost (kondicionalnost)

To je značenje u kojem je jedan predmet, pojava ili događaj uvjet drugom predmetu, pojavi ili događaju, npr. *pri jaku vjetru (ne ide se na pučinu)*. Kontekst slušatelju omogućuje da jedan događaj zamisli kao uzrok ili uvjet nekom drugom (Šarić, 2006: 228). O tome govore i Belaj i Tanacković Faletar u *Kognitivnoj gramatici hrvatskoga jezika* (2014: 451-452), oni kažu da se različiti različiti entiteti metaforički mogu locirati u odnosu na statičnu točku na nekoj ljestvici

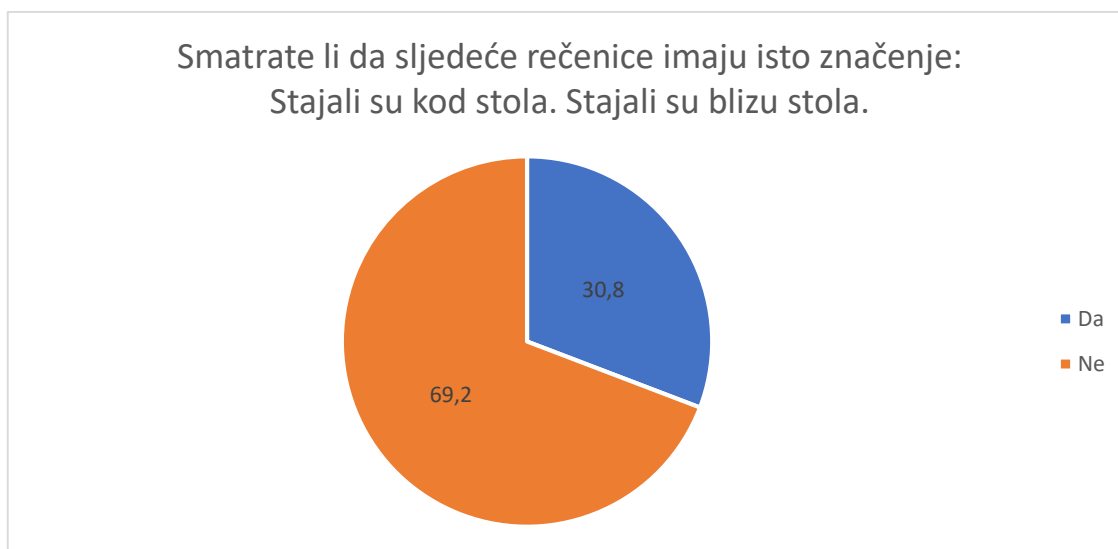
vrijednosti, stanje svijesti ili neke popratne okolnosti: „Voda ključa pri temperaturi od 50 stupnjeva., Taj se posao može raditi samo pri punoj koncentraciji., Ostao je pri zdravoj pameti usprkos dubokoj starosti., Pri takvu razvoju medicine može se očekivati i skoro pronalaženje lijekova za najteže bolesti.“ – različiti glagolski procesi dovedeni su u odnos metaforičke blizine uz preduvjet vlastite realizacije, s obzirom na to da ako se ti preduvjeti ne ostvare onda se navedeni procesi ne mogu realizirati, „tj. njihova je realizacija smještena u kontekst ostvarenja prethodnih pretpostavki.“

4. Uporaba prijedloga *kod* i *pri* u hrvatskom jeziku

Uporaba prijedloga *kod* i *pri* istražena je anketom koja je provedena među govornicima hrvatskog jezika. Anketu je ispunilo 94 govornika hrvatskog jezika različitih dobnih skupina i s različitih područja Republike Hrvatske u kolovozu 2022. godine. Anketom je ispitana uporaba prijedloga *kod* i *pri* u hrvatskom jeziku. Istražena je uporaba i zamjena prijedloga *kod* i *pri* prijedlozima prostornog značenja za koje rječnici i gramatike navode da su zamjenjivi, istražena je uporaba prijedloga *kod* u izrazima koje norma ne preporučuje i ispitano je u kojim se situacijama prednost daje prijedlogu *kod*, a u kojim prijedlogu *pri*. Pretpostavka je da u govoru prijedlog *kod* ima prednost nad prijedlogom *pri* i da postoje odstupanja od norme kad je riječ o uporabi prijedloga *kod* u vremenskom/prenesenom značenju. Istraživanju uporabe prijedloga *kod* i *pri* pristupljeno je tako da se od ispitanika tražilo da označe koji bi oblik prije upotrijebili. Omjeri su predočeni grafikonima.

U *Velikom rječniku hrvatskoga standardnog jezika* stoji da prijedlog *kod* uz genitiv označava odnos među predmetima kad je riječ o blizini i da je tad zamjenjiv prijedlozima *blizu*, *kraj*, *pokraj*, *pored*

Graf 1. Prikaz odnosa uporabe prijedloga *kod* i *blizu*.

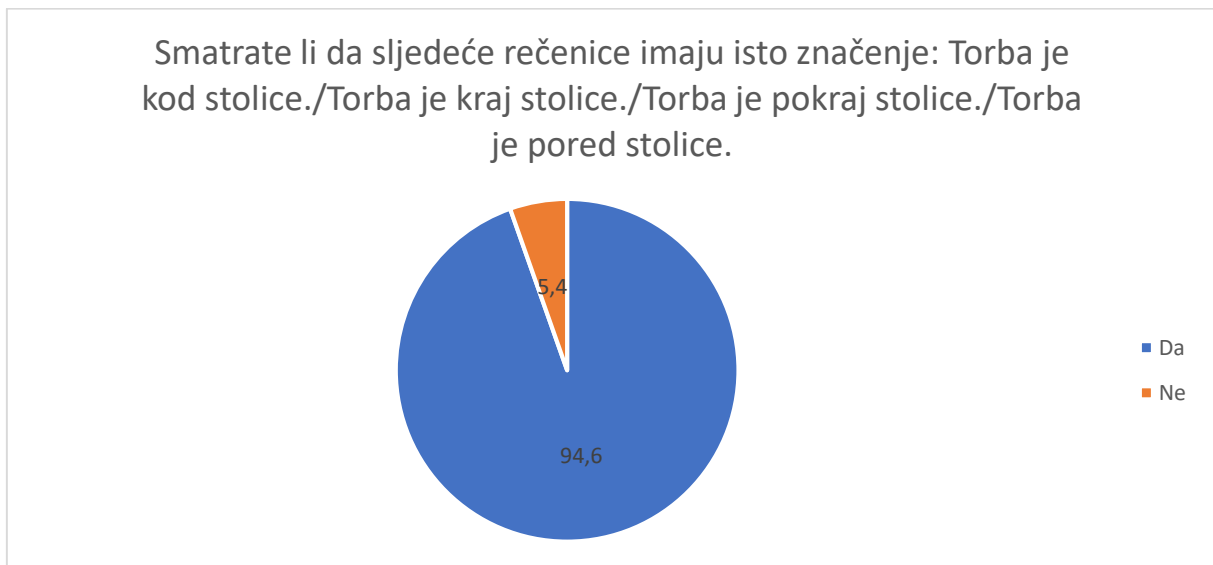

Ispitanicima je postavljeno pitanje smatraju li da rečenice *Stajali su kod stola.* i *Stajali su blizu stola.* imaju jednako značenje, ako ne, zašto. Većina je ispitanika odgovorila da osjete razliku između prijedloga *kod* i *blizu* i ne smatraju da su rečenice istog značenja s obrazloženjem da

prijedlog *kod* označava, kako jedan od odgovora glasi, *bližu blizinu*. Ispitanici objašnjavaju da prva rečenica znači da ljudi stoje odmah uz stol, odnosno pokraj stola, dok druga rečenica znači da su blizu, moguće da su od stola udaljeni i nekoliko metara. Iako u *Rječniku* (2015) stoji da je u navedenoj situaciji prijedlog *kod* zamjenjiv prijedlogom *blizu* bez promjene značenja, rezultati ankete pokazuju drugačije.

Sljedeće pitanje bilo je smatraju li, kad je riječ o prostornoj blizini, da su prijedlozi *kod*, *kraj*, *pokraj* i *pored* istog značenja.

Graf 2. Prikaz odnosa značenja prijedloga *kod*, *kraj*, *pokraj* i *pored*

Iz priloženog grafa vidljivo je da većina ispitanika smatra prijedloge *kod*, *kraj*, *pokraj* i *pored* jednakog značenja i može se pretpostaviti da bi u takvim situacijama prijedlog *kod* mogli zamijeniti nekim drugim navedenim prijedlogom, a da rečenica ne promijeni značenje ili smisao. Ovaj je put anketa pokazala da je prijedlog *kod* zamjenjiv prijedlozima *kraj*, *pokraj* i *pored* bez promjene značenja kao što stoji u *Rječniku* (2015).

Normativno se ne preporučuje prijedlog *kod* upotrebljavati za cilj kretanja, a takva je uporaba vrlo proširena u razgovornom jeziku (Barić i dr., 1999: 182).

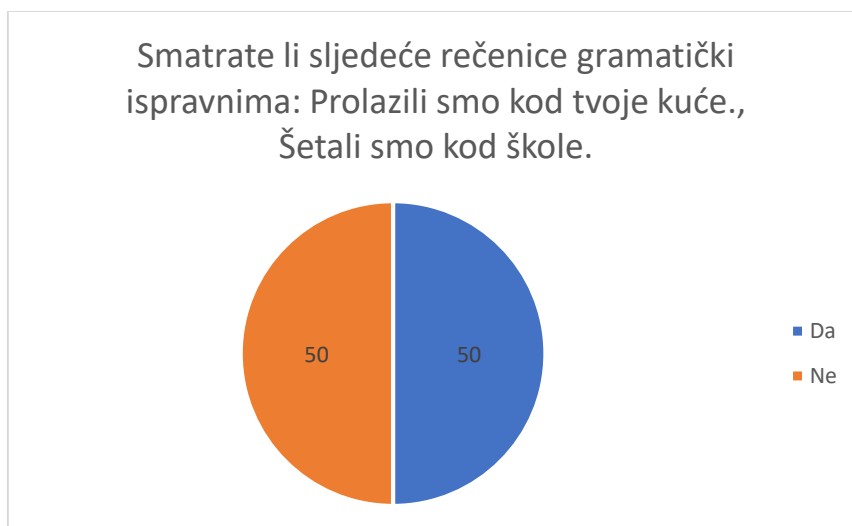
Graf 3. Prikaz uporabe prijedloga *kod* i *k*

Iz priloženog grafa vidi se da bi gotovo svi ispitanici prije upotrijebili izraz s prijedlogom *kod* iako ga norma ne preporučuje (Barić i dr., 1999: 182).

U sljedećem primjeru rezultati su malo drugačiji. Ispitanike se pitalo smatraju li ispravno upotrijebiti prijedlog *kod* kad označava kretanje jednog predmeta koji je neposredno u blizini drugog, dani su primjeri: *Prolazili smo kod tvoje kuće* i *Šetali smo kod škole*. Od ispitanih koji tu uporabu smatraju neispravnom tražilo se i da kažu zašto tako misle.

Graf 4. Prikaz uporabe prijedloga *kod* kad znači smjer kretanja

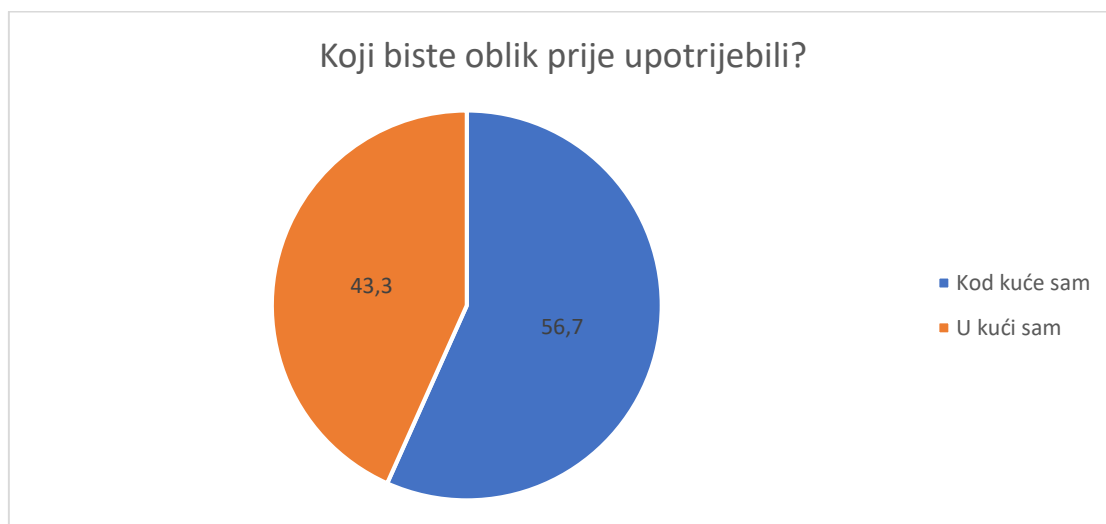

U ovom slučaju ispitanici su podijeljeni, jednak broj smatra ih ispravnima kao i neispravnima. Na pitanje zašto misle da je neispravno neki od odgovora bili su: *Rekla bih pokraj, Zato što kod označava jedno mjesto, to bi značilo da se prolazilo samo kod kuće i šetalo samo oko škole, Kod- smatram pogrešnim. Umjesto "kod" bi napisao "pored"., Smatram da je u ovom slučaju*

ispravnije reći "kraj". Nekolicina ih je odgovorila da ih smatraju neispravnima, ali ne znaju zašto. Silić i Pranjković (2007: 213) tvrde da kad se prolazi pokraj koga ili čega onda je neispravno koristiti prijedlog *kod*, bolje bi bilo upotrijebiti neki drugi prijedlog poput *blizu*, *kraj*, *pokraj*.

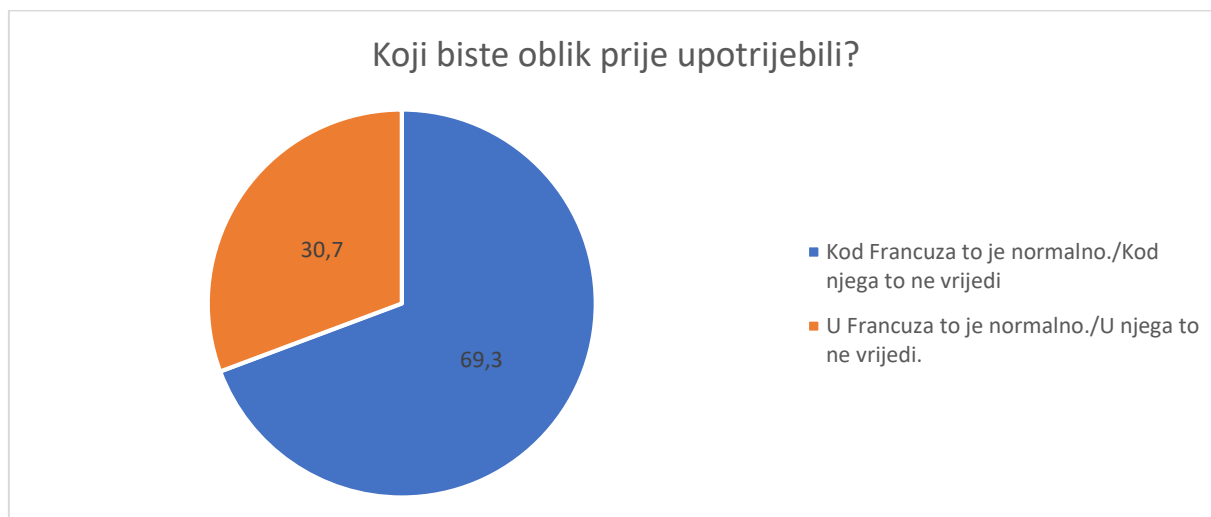
Prijedložnim izrazom *kod + G* može se izreći da je netko ili nešto unutar toga što sadržava riječ ispred koje stoji, npr. *biti kod kuće*, *kod nas vrijede drugi običaji*, *kod francuza to je normalo*, *kod njega to ne vrijedi* i u tim slučajevima zamjenjiv prijedlogom *u* (Šonje, 2000: 461). Anketom je ispitana učestalost uporabe i zamjene prijedloga *kod* i *u*.

Graf 5. Prikaz odnosa uporabe prijedloga *kod* i *u* u značenju mjesta

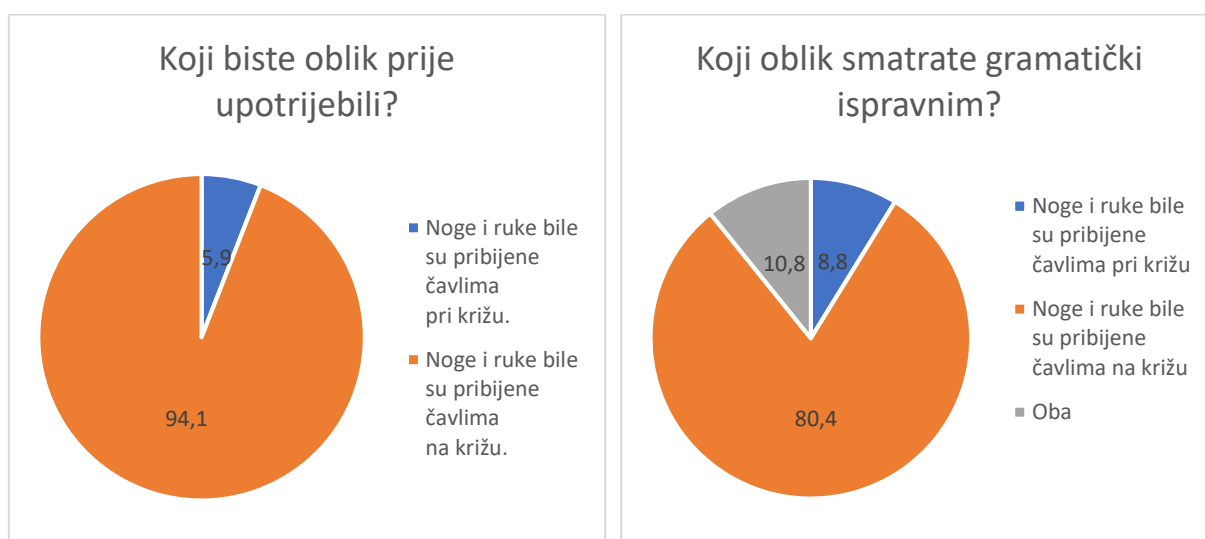
Iako su rezultati podjednaki, ipak se većina u navedenoj situaciji opredjeljuje za oblik *kod + G*.

Graf 6. Prikaz odnosa uporabe prijedloga *kod* i *u* u značenju pripadanja

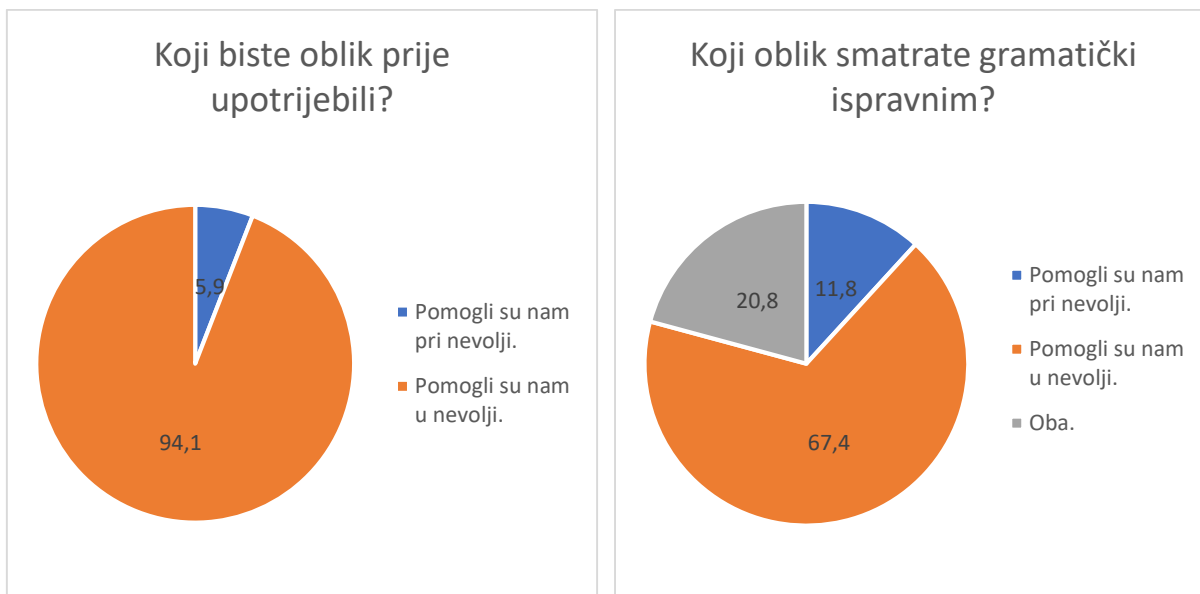
Većina bi ispitanika upotrijebila izraze s prijedlogom *kod*, a na pitanje zašto?, odgovaraju da navedene rečenice s prijedlogom *u* smatraju dijelom književnoumjetničkog stila, dok su neki rekli da se taj oblik češće može čuti u govoru Dalmatinaca. Iako Šonje (2000: 461) navodi da je u tim situacijama prijedlog *kod* zamjenjiv prijedlogom *u*, rezultati ankete pokazuju da je češće u uporabi prijedložni izraz *kod* + G.

Graf 7. Prikaz odnosa uporabe prijedloga *pri* i *na*

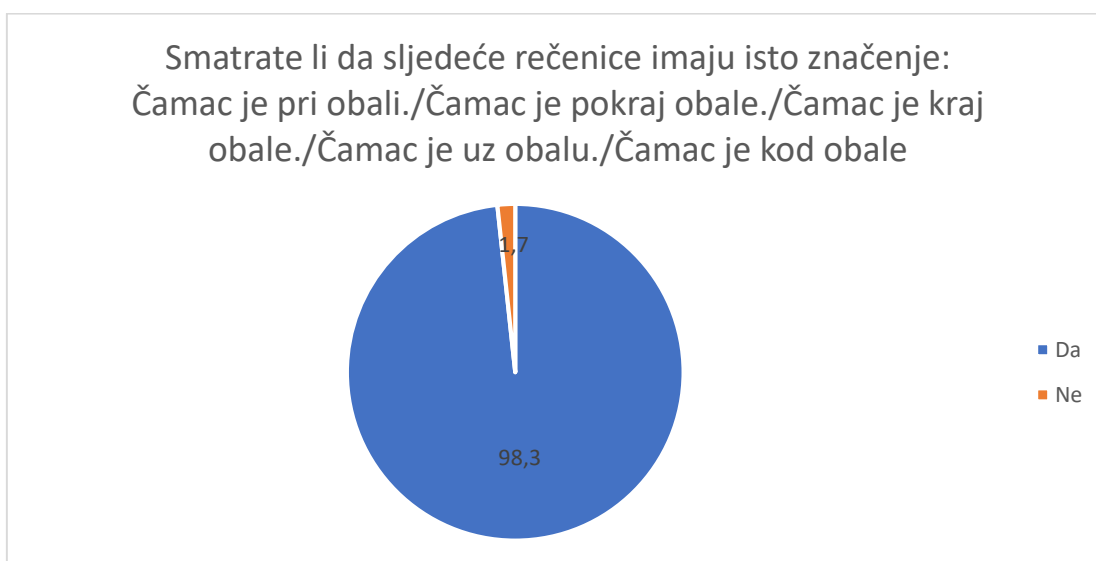
Anketom je pokazano da velika većina ispitanika prednost daje prijedložnom izrazu *na* + L nad *pri* + L kad je riječ o prostornom značenju. Kad je u pitanju gramatička ispravnost i dalje dosta njih smatra rečenicu s prijedlogom *na* ispravnom, no ima i onih koji misle da je rečenica s prijedlogom *pri* gramatički točna, gotovo isto toliko ispitanika smatra da su obje rečenice ispravne.

Graf 8. Prikaz odnosa uporabe prijedloga *pri* i *u*

Kao i do sad i ovdje je slučaj da velika većina daje prednost nekom drugom prijedlogu, u ovom slučaju prijedlogu *u*, u odnosu na prijedlog *pri* u prostornom značenju. I dalje većina ispitanika smatra da je konstrukcija s prijedlogom *u* u navedenim primjerima gramatički ispravna, no ovaj put veći broj ispitanika smatra da je ispravno upotrijebiti izraz s prijedlogom *pri*, a čak njih 20 % smatra da su oba oblika gramatički točna. Norma dozvoljava oba oblika (Belaj, Tanacković Faletar, 2014: 461).

Graf 9. Prikaz odnosa značenja i uporabe prijedloga *pri*, *pokraj*, *kraj*, *uz* i *kod*

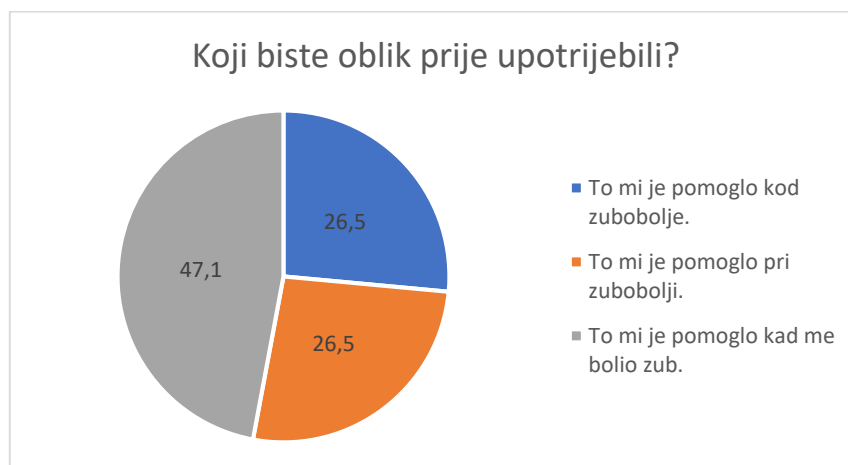

Ispitanici su trebali odgovoriti smatraju li da su prijedlozi *pokraj*, *kraj*, *uz* i *kod*, u prostornoj blizini, zamjenjivi prijedlogom *pri*, ako ne, zašto. Vidljivo je da su gotovo svi ispitanici

odgovorili da je zamjena moguća, no iako ih je većina odgovorila *Da*, svejedno ih je dosta prokomentiralo da je zamjena tih prijedloga moguća jer smatraju da bi značenje ostalo isto, ali oni ih ne bi mijenjali jer uglavnom ne upotrebljavaju prijedlog *pri* u govoru kad je riječ o prostornom značenju. Anketa potvrđuje ono što je navedeno u *Rječniku* (2015) o istoj vrijednosti prijedloga *pri*, *pokraj*, *kraj*, *uz* i *kod* u prostornom značenju.

Iz priloženih grafova vidljivo je da zamjena prijedloga *pri* s ostalim prijedlozima prostornog značenja danas nije uobičajena i potvrđena je pretpostavka da se, danas, prijedlog *pri* rijetko koristi u prostornom značenju.

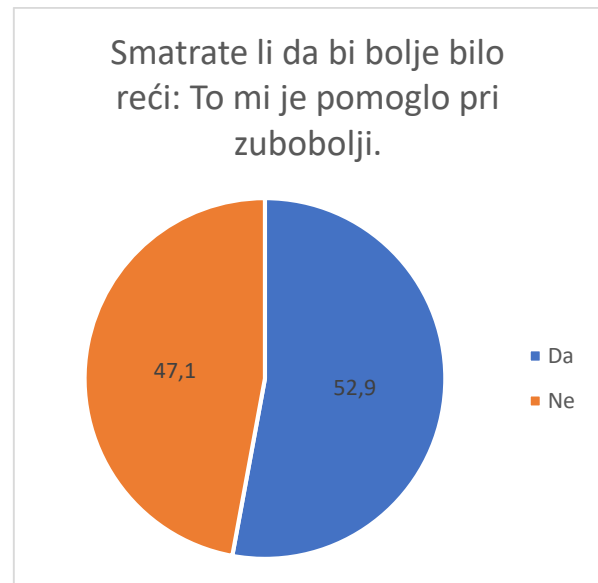
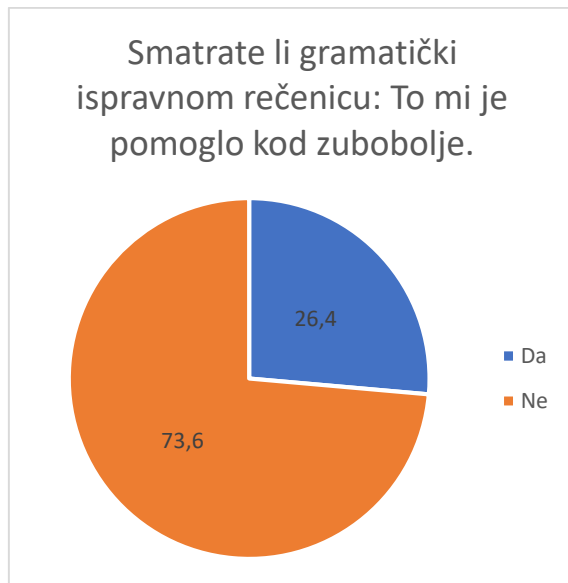
Graf 10. Prikaz odnosa uporabe prijedloga *kod*, *pri* i rečenice s veznikom *kad*

Iz priloženog grafa može se vidjeti da je jednak broj ispitanika izabrao oblik s prijedlozima *kod* i *pri*, ali većina ipak daje prednost konstrukciji s veznikom *kad*. U tim slučajevima, s gledišta jezične norme, prednost imaju konstrukcije s prijedlogom *pri* ili s veznikom *kad* (ovisno o značenju), prijedlog *kod* trebalo bi izbjegavati. Osim toga mogućnosti su: *prilikom*, *prigodom*, *na* itd., sve ovisi o kontekstu (Raguž, 1991: 151).

Ispitanike se dalje pitalo smatraju li rečenicu *To mi je pomoglo kod zubobolje* ispravnom, ako ne, zašto i bi li trebalo u tom slučaju prijedlog *kod* zamijeniti prijedlogom *pri*.

Graf 11. Prikaz uporabe prijedloga *kod* u vremenskom/prenesenom značenju i Prikaz zamjene prijedloga *kod* prijedlogom *pri* u vremenskom/prenesenom značenju

Na osnovi prikazanog vidi se da većina ispitanika prijedložni izraz *kod* + G u prenesenom značenju smatra neispravnim i u tom slučaju prednost daju izrazu *pri* + L. Na pitanje zašto rečenicu *To mi je pomoglo kod zubobolje* smatraju neispravnom većina je odgovorila da bi prijedlog *kod* upotrijebili u prostornom značenju. Neki od odgovora: *Kod ide uz mjesto.*, *Nije ispravna jer se prijedlog uobičajeno upotrebljava uz oznaku mjesta.*, *Ne zato što izraz označava mjesto a ne stanje.*, *Zato što bi to onda značilo da mi je to pomoglo kad sam posjetila zubobolju na nekom mjestu.* Nekolicina ispitanika odgovorila je da ne znaju reći zašto misle da nije ispravna, ali po zvuku mogu čuti/osjetiti da se ne kaže tako. Jako mali broj ispitanih odgovorio je da prijedlog *kod* ide u izrazima kad je netko ili nešto pokraj npr. neke osobe. U ovom slučaju anketa potvrđuje ono što neke gramatike navode za sporno vremensko značenje prijedloga *kod*, tj. potvrđuje njihovo mišljenje da nije gramatički točno.

Sljedeće pitanje koje je bilo postavljeno ispitanicima glasi: *Kad bi u rečenici upotrijebili prijedlog kod, a kad prijedlog pri?* Većina ih je odgovorila da bi prijedlog *kod* upotrijebili kod mjesnog, prostornog značenja, a prijedlog *pri* kad se označava neki događaj: *Pri kada je u pitanju događanje, a kod pri mjesnom označavanju.*, *Pri označava okolnost događanja, a kod mjesto.*, *Upotrijebila bih "pri" većinom u nedimenzionalnim priložno padežnim izrazima, a "kod" većinom u dimenzionalnim.*, *Kod bih upotrijebio za opisivanje mjesta, a pri za opisivanje događaja.* Neki su odgovorili da ne znaju, a neki i da jako rijetko upotrebljavaju prijedlog *pri*: *Većinom upotrijebim kod.*, *Pri rijetko upotrebljavam, ali uz neke apstraktne pojmove kao pri sebi.*, *Ne znam ne koristim ga.*

Navedeno potvrđuju i sljedeći primjeri koje su ispitanici trebali navesti za prijedloge *kod* i *pri*.

Neki primjeri uporabe prijedloga *kod* u rečenicama:

- *Danas sam kod kuće., Idem kod mame., Kod kuće je najljepše., Vidimo se kod nas., Pomoglo mi je kod vožnje., Kod nje smo se jako lijepo proveli., Bila sam kod doktora., Ona se nalazi kod blagajne., Radimo kod pruge., Gledamo TV kod Andree., Došao bih kod tebe., Zabava je kod prijatelja. itd.*

Neki primjeri uporabe prijedloga *pri* u rečenicama:

- *Danas sam pri novcu i mogu kupiti sat., Pri sudaru dvaju automobila, nitko nije stradao., Djeca hrvatskih branitelja imaju prednost pri zapošljavanju., Pri kraju smo., Pomoglo mi je pri učenju., Stajao je pri potoku., Koristite masku pri ulasku u bolnicu., Ako ti je pri ruci, dodaj mi olovku., Nisam pri svijesti., Tableta mi je pomogla pri glavobolji., Bio sam pri vrhu., Uživao sam pri jelu.*

Ispitanici su svojim primjerima potvrdili pretpostavku da je u prostornom značenju uobičajeno upotrebljavati prijedlog *kod*, a da prijedlog *pri*, uglavnom, nije dio razgovornog jezika i koristi se u vremenskim/prenesenim značenjima. Osim toga, potvrđene su uporabe prijedloga *kod* kad se označuje smjer kretanja i kad je u vremenskom/prenesenom značenju iako norma te oblike ne preporučuje.

5. Zaključak

Prijedlozi su riječi koje nemaju leksičko značenje, svoje puno značenje imaju kad uz njih stoji riječ u određenom kosom padežu. Veza prijedloga i riječi koja je u kosom padežu naziva se prijedložni izraz. Prijedlozi se od ostalih nepromjenjivih riječi razlikuju po tome što se uz prijedlog uvijek može postaviti padežno pitanje, a sukladno tome uvijek se iza prijedloga nalazi riječ u nekom od kosih padeža. Nitko od lingvista ne osporava postojanje prijedloga kao jezične kategorije, no ipak dolazi do nesuglasnosti. Usporedbom različitih gramatika može se vidjeti da nisu ujednačene kod podjele prijedloga, odnosno u njihovu nazivlju i u tome koji prijedlog pripada kojoj skupini. Prijedlozi se, s obzirom na značenje, dijele na dimenzionalne i nedimenzionalne. Dimenzionalni prijedlozi upućuju na neku od dimenzija kao što su prostor ili vrijeme, a nedimenzionalni su logički kompleksniji, upućuju na način, uzrok, posljedicu, uvjet, dopuštenje i sl.

Genitiv je padež s kojim se slaže više prijedloga nego sa svim ostalim padežima zajedno. Prijedložnim genitivom najčešće se izriče približno, orijentacijsko značenje, a manje lokalizacijsko značenje. Prijedlog *kod* s genitivom označava odnos među predmetima kad je riječ o blizini. Kad se jedan predmet kreće i u neposrednoj je blizini drugog, tj. kad prolazi pokraj koga ili čega, tada norma ne preporučuje korištenje prijedloga *kod*. Prijedlog *kod*, uz konkretne prostorne odnose može imati i apstraktno prostorno, odnosno dopusno, značenje. Prijedložni izraz *kod* + G vremenskog značenja i kad označava smjer kretanja, suvremene hrvatske gramatike i jezični savjetnici smatraju nenormativnima i preporučuje se zamjena prijedložnim izrazom *pri* + L.

Prijedlog *pri* slaže se samo s lokativom i njime se označuje predmet koji je u neposrednoj blizini, odnosno radnja koja se odvija neposredno u blizini drugog predmeta. Prijedlog *pri*, u suvremenom jeziku, rijetko se koristi za prostorno značenje, danas je takva uporaba i stilski obilježena. U tim konstrukcijama sve češće umjesto prijedloga *pri* javlja se prijedlog *kod* (uz genitiv) ako se radi o popratnoj okolnosti, bez vremenskog značenja u prvom planu. Ako je vremensko značenje u prvom planu, često se zamjenjuje veznikom *kad*.

Prostorno značenje prijedloga *kod* i *pri* označava blizinu koja je prenesena i na vremensko značenje. Izrazima *kod* + G i *pri* + L zajedničko je to što imaju prostorno značenje primjesnosti, odnosno adlokalnosti, a to znači da je objekt lokalizacije u neposrednoj blizini lokalizatora.

Izrazima *kod* + G i *pri* + L moguće je izreći istovremenost što znači da vrijeme u kojem se nešto događa i vrijeme koje označuje odrednica odvijaju se istodobno.

Anketom kojom je ispitana uporaba prijedloga *kod* i *pri* u hrvatskom jeziku potvrđena je pretpostavka da je u prostornom značenju uobičajeno upotrebljavati prijedlog *kod*, a da prijedlog *pri*, uglavnom, nije dio razgovornog jezika i koristi se u vremenskim/prenesenim značenjima. Osim toga, potvrđene su normativno nepreporučljiva uporaba prijedloga *kod* kad označuje cilj kretanja i kad je u vremenskom/prenesenom značenju, vidi se da ti izrazi itekako žive u jeziku.

6. Literatura

- Anić, V., 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb
- Babić, S.; Brozović, D.; Moguš, M.; Pavešić, S.; Škarić, I.; Težak, S., 1991. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, HAZU, Globus, Zagreb
- Babić, S.; Moguš, M., 2011. *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb
- Barić, E.; Hudeček, L.; Koharović, N.; Lončarić, M.; Lukenda, M.; Mamić, M.; Mihaljević, M.;
- Belaj, B.; Tanacković Faletar, G., 2014. *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika, Knjiga prva, Imenska sintagma i sintaksa padeža*, Disput, Zagreb
- Blagus Bartolec, G.; Matas Ivanković, I., 2013., *Ispred, iza, u i oko – gdje sve mogu doći prijedlozi*, Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, god. 39., br. 2., str. 361. – 376.
- Brabec, I.; Hraste, M.; Živković, S., 1954. *Gramatika hrvatskoga ili srpskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb
- Damjanović, S., 2003. *Staroslavenski jezik*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb
- Glušac, M., 2019. *Vrijeme u jeziku i jezik u vremenu*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb
- Glušac, M., 2021. *Je li prijedlog za agresivan?*, Jezik, 68, br. 5, str. 161-182
- Ham, S., 2002. *Školska gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb
- Ham, S., 2017. *Školska gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb
- Jojić, Lj. (ur.), 2015. *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb
- Maretić, T., 1936. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnoga jezika*, Matica hrvatska, Zagreb
- Matasović, R., 2008. *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*, Matica hrvatska, Zagreb
- Matovac, D., 2017. *Prijedlozi u hrvatskome jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb
- Menac, A., 1964. *O promjenama u značenju prijedloga kod*, Jezik, 2, br. 3, str. 72-78
- Pavešić, S. (ur.), 1971. *Jezični savjetnik s gramatikom*, Matica hrvatska, Zagreb

Pranjković, I., 1994. *Vremenski prijedlozi u hrvatskome jeziku*, Fluminensia, god. 6, br. 1-2, str. 63-69

Raguž, D., 1997. *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb

Silić, J.; Pranjković, I., 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb

Šarić, Lj.; Švačko, V.; Vukojević, L.; Zečević, V.; Žagar, M., 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine, Zagreb Šarić, Lj., 1998. *Metaforična proširenja značenja prostornih prijedloga*, Riječ, 4, br. 1, str. 77-82

Šarić, Lj., 2006. *On the meaning and prototype of the preposition pri and the locative case: a comparative study of Slavic usage with emphasis on Croatian*, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 32, br. 1, str. 225–248.

Šonje, J., 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb

Veber, A., 1859. *Skladnja ilirskoga jezika za niže gimnazije*, Beč

Mrežna literatura

<https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=i&id=196759> (posljednji put posjećeno 10.08.2022. 15:30)